

“Geen waterproblemen als wij ons voldoende inspanssen”

De hoeveelheid water die nodig is voor de productie van ons voedsel is een veelvoud van de hoeveelheid die wij zelf dagelijks gebruiken. Naast de problemen in vele landen om de bevolking van voldoende en betrouwbaar drinkwater en sanitaire voorzieningen te voorzien, is de watervoorziening van de landbouw derhalve een derde waterbeheeraspect dat om aandacht vraagt. V  el aandacht, omdat de wereldbevolking nog steeds sterk groeit en vanwege de grote trek van het platteland naar de steden. Ook op dit gebied is Nederland in het buitenland actief, onder meer vanuit het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. Verslag van een gesprek over dit aspect van onze buitenlandse hulpverlening met ir. Mathieu Pinkers, programmadirecteur Land en Water internationaal bij het ministerie van LNV.

Wat is de rol van uw sector bij LNV?

“Voor Nederland is de watervoorziening van de landbouw altijd een belangrijk aspect van de internationale hulpverlening geweest. Omdat de watervoorziening een lokale of regionale problematiek is, vraagt ze om lokale of regionale oplossingen. In de jaren 60 deden wij dat door in allerlei landen grote dammen en irrigatiewerken te bouwen. Na een aantal jaren bleken die niet meer gebruikt te worden, omdat het management van die voorzieningen en van het water niet geregeld was. De overheid ter plekke kon dat probleem niet oplossen en onze hulp had niet het beoogde effect.”

“De huidige benadering heeft vorm gekregen in 2000 toen het tweede Wereld Water Forum in Den Haag plaatsvond. Op de grote top in Rio de Janeiro in 1992 was water nog geen thema. Omdat een aantal landen in de aanloop naar die conferentie zag dat de waterproblematiek wel belangrijk maar niet geagendeerd was, hebben zij toen voorafgaand aan Rio een conferentie in Dublin georganiseerd. Daar is vastgesteld dat water als economisch goed net zo belangrijk is als de andere factoren die de economie bepalen. Maar in Rio stond het niet op de agenda en is aan die conclusie van Dublin dus geen gevolg gegeven. Wel is daar vastgesteld dat de oplossing van problemen niet altijd van de overheid verwacht mag worden. Ook andere partijen dragen daarin een verantwoordelijkheid. In de jaren daarop zijn de World Water Council en het Global Water Partnership opgericht, met als doel buiten de overheid om de waterproblematiek aan te pakken. Vooral NGO's uit landen als Canada en Zweden hebben daarin het voortouw genomen. Nederland was daar toen niet actief bij betrokken.”

Wie beschouwt u als belanghebbenden in dit verband?

“De World Water Council en het Global Water Partnership (GWP) moesten de waterproblematiek onder de aandacht van degenen brengen die beslissingen nemen. Het GWP is kennis gaan mobiliseren, wat tot het instellen van de wereldwaterfora heeft geleid. Parallel aan dit platform van non-goevernementele organisaties (NGO's) vond het Wereld Water Forum in Den Haag plaats. Omdat in wezen alle mensen belang hebben bij goed water, is iedereen (particulieren, NGO's, overheden) belanghebbende als het over water gaat. Het motto van het forum in Den Haag was dan ook 'Water, een zaak van iedereen'. In Nederland zijn wij in 2000 ook intern de krachten gaan bundelen. Het Nederlands Water Partnership is opgericht, interdepartementale samenwerking is tot stand gekomen via het programma Partners voor Water (waarin ook LNV participeert) en Nederlandse waterkennis wordt ingezet in buitenlandse projecten met een stimuleringsprogramma voor specifieke projecten. Vanuit LNV zijn als onderwerpen aangedragen 'Water voor voedsel' en 'Water voor gezonde ecosystemen'.”

“De jaren 2000-2004 hebben wij gebruikt voor het tot stand brengen van kennisnetwerken. Nederlandse en buitenlandse deskundigen zijn samen waterproblemen gaan bestuderen. De resultaten daarvan zijn in 2005 in Den Haag gepresenteerd op een conferentie van LNV met de FAO 'Water for food and ecosystems'. Conclusie van die conferentie was dat je moet investeren in beleid en samenwerking en niet in technische voorzieningen.”

Kunt u een voorbeeld van zo'n studie geven?

“Het watermanagement op de Krim is een voorbeeld. Met deskundigen uit Oekraïne en Nederland (Alterra, Wetlands International en instituten uit Delft) hebben we de watervoorziening van steden en het platteland, de waterverdeling en de waterbeheersing op de Krim in beeld gebracht. Na de dialoog op onderzoeksniveau is de dialoog op beleidsniveau tot stand gebracht in een waterpanel van vertegenwoordigers van ministeries uit de Oekraïne en Nederland. Afspraken zijn gemaakt over de assistentie over en weer. In die periode (2000-2004) hebben we soortgelijk onderzoek in 20 landen verricht. Na de conferentie met de FAO in 2005 is gerapporteerd aan de Commission for Sustainable Development van de VN. Die heeft toen landen gevraagd beleid te ontwikkelen ten aanzien van de watervoorziening van landbouw en natuur. Vijf landen hebben daarbij specifiek aan Nederland hulp gevraagd. Die vragen hebben geleid tot waterpartnerships vanuit LNV met Vietnam, Ethiopië, Zuid-Afrika, Maleisië en Oekraïne.”

Speelt de kroonprins ook in die sfeer een rol?

“Door zijn voorzitterschap van de speciale adviescommissie voor drinkwater en sanitatie van de secretaris-generaal van de VN en door alle aandacht voor 2008 als Jaar van de Sanitatie, ontstaat wellicht de indruk dat de kroonprins zich alleen met de drinkwater- en afvalwaterproblematiek bezighoudt. Maar dat is zeker niet het geval. Op het Wereld Water Forum in 2000 in Den Haag heeft hij actief richting gegeven aan de aanpak van de problematiek van water voor voedsel en voor ecosystemen. Hij is voorzitter geweest van een conferentie in Addis-Abeba, als voorbereiding op de FAO-conferentie in Den Haag. Hij heeft persoonlijk de terugkoppeling van de uitkomsten van de FAO-conferentie naar de CSD verzorgd. Hij verdeelt zijn aandacht heel evenwichtig over alle aspecten van het waterbeheer.”

Wat gaat Nederland in deze vijf landen doen?

“In principe reageren wij op hun vragen. Maar in algemene zin is de problematiek in deze landen bekend. Hoofddopdracht zal zijn om sectoren bij elkaar te brengen en tot uitwisseling te laten komen. Niet alleen de betreffende overheden, maar alle belanghebbenden: ook de boeren, de industrie, de vrouwen en de milieuorganisaties. Eerst verbindingen zoeken, samenhang aanbrengen, daarna werkbare projecten afzonderen. In het algemeen zullen wij twee boodschappen uitdragen. De eerste is de samenhang in het stroomgebied zoeken, daarbinnen integraal naar alle aspecten van het waterbeheer kijken. De tweede is die van de ecosysteembenadering, het rekening houden met en inspelen op alle natuurlijke samenhangen. Omdat Nederland belangrijk is in de grote trekroutes van veel vogels, betekent duurzaam beheer van water en land bij ons dat je met dat aspect rekening

Mathieu Pinkers

houdt. Dat principe geldt in andere landen net zo. Boodschap is dus de belangen van landbouw en natuur bijeen te brengen en beide te behartigen.”

Accepteert men deze boodschap?

“In Den Haag was er in 2000 nog een kakofonie van tegenstrijdige geluiden. Toch was het de start van een mondiaal proces van het zoeken van verbindingen, van het slaan van de brug tussen landbouw en ecologie, van het aangaan van de dialoog, het delen van kennis, het duidelijk maken van de achtergrond van standpunten. Het is de aanleiding geweest tot een grote studie wereldwijd waarin 800 onderzoekers een actueel beeld van de toestand van land en water geven. In 2000 dacht iedereen nog zelf de wijsheid in pacht te hebben. Nu bestaat een actueel en integraal overzicht van de feitelijke situatie. In deze studie ‘The comprehensive assessment of water-management in agriculture’ zijn ook de ecologische problemen, veroorzaakt door de landbouw, meegenomen. Uitdaging wordt om een goede balans te vinden, het spanningsveld tussen landbouw en natuur te overbruggen. Dat gaat niet vanzelf, dat vraagt veel energie.”

“In Ethiopië bijvoorbeeld worden veel bloemen geteeld. Voorbeeldprojecten waarin je laat zien hoe je teelkeuze en -methode zo kunt opzetten dat je minder water nodig hebt, het water minder vervuilt,

terwijl de bedrijven toch goed functioneren en werkgelegenheid aan de lokale bevolking bieden, kunnen daar belangrijk zijn. In andere landen gaat het wellicht om het bewaken of verbeteren van de kwaliteit van het voedsel dat men daar verbouwt of om het ecologisch verantwoord produceren van bijvoorbeeld palmolie. Wij reiken geen oplossingen aan, wel kennis en methoden van beleidsontwikkeling en besluitvorming.”

“In Nederland zijn wij gewend om ons aan te passen aan veranderende omstandigheden, zoals nu bij de klimaatverandering. In een programma als ‘Ruimte voor de Rivier’ zoeken wij daarvoor aansluiting bij natuurlijke processen. Ook andere landen worden met de klimaatverandering geconfronteerd. Bij hen betekent aanpassing wellicht water conservering of teeltdifferentiatie, in plaats van de traditionele oplossing van het brengen van extra water als het droog wordt.”

“Nu al woont meer dan de helft van de wereldbevolking in de megasteden. Hoe meer mensen in de steden wonen, des te belangrijker de kwaliteit van het platteland wordt, voor de productie van het voedsel voor al die mensen in de steden, de recreatie en het opvangen van grote watervloeden. Ook neemt de welvaart toe, waardoor mensen om meer ruimte vragen en men op ander voedsel overgaat, bijvoorbeeld ook vlees gaan eten. En voor de productie van vlees is nu eenmaal veel water nodig.”

Kunnen wij genoeg voedsel produceren voor alle mensen op aarde?

“Als wij verstandig met deze vraag omgaan wel. Water wordt op dit punt niet meer als de enige beperkende factor gezien. Het vraagt wel veel inspanning, veel kennis en aanpassing aan de natuurlijke omstandigheden in ieder land. Daarbij moeten wij geen blauwdrukken van buitenaf opleggen, maar de mensen zelf hun eigen toekomst laten

bepalen. Als wij kijken naar het gigantische productievermogen van de Nederlandse land- en tuinbouw en de mogelijkheden om ook de schadelijke effecten daarvan te beheersen, dan is de voedselproductie als zodanig geen punt.”

Wat is de uitdaging voor uzelf?

“Uitdaging voor mij is om mensen en organisaties bij elkaar te brengen. Voor één doel gaat dat nog, voor twee doelen is dat al een stuk moeilijker en voor vele doelen echt ingewikkeld. Als dat lukt, is het een proces waarop de betrokkenen met voldoening terugkijken. Zo is het ons gelukt om water hoog op de agenda te krijgen, om begrip daarvoor te kweken over de grenzen van sectoren heen, bij ogenschijnlijk tegenstrijdige partijen.”

“Bij al dit werk zijn de drie P's belangrijk: People, Profit en Planet. Die drie belangen

“Balans tussen water voor landbouw en ecologie vinden”

moet je steeds in het oog houden en bij elkaar brengen. Aan dat werk beleef ik een groot persoonlijk genoegen en ik ben van plan daar nog jaren mee door te gaan, ook na mijn pensionering. Er zijn tegenstrijdige belangen genoeg.”

Wat is uw achtergrond?

“Ik ben geboren in 1948 in Heerlen in Zuid-Limburg. Van 1967 tot 1973 heb ik in Wageningen cultuurtechniek gestudeerd, met daarbij planologie en natuurbeheer. In 1974 ben ik gaan werken bij de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders. Ik werkte mee aan het plan voor de inrichting van Zuidelijk Flevoland. Bij de RIJP ben ik hoofd van de wetenschappelijke afdeling geweest. Vanuit die functie was ik voorzitter van de ontwikkelingscommissie voor de Oostvaardersplassen, projectleider van de inrichting van de natuurgebieden en recreatie in het Grevelingenmeer en betrokken bij de inrichting van de Oosterschelde achter de dam, de inrichting van het IJsselmeer en het Markermeer.”

“In 1989 ben ik bij LNV benoemd tot directeur van het International Institute for Landreclamation and Landimprovement in Wageningen. Daar raakte ik betrokken bij het waterbeheer in ontwikkelingslanden, bij de oprichting van de WWC en het GWP. Toen in 1999 het ILRI met verschillende andere instituten werd samengevoegd tot Alterra, heb ik in mijn werkveld verlegd naar mijn huidige functie van programmadirecteur Land en Water internationaal. In deze functie ben ik voorzitter van het programmateam internationaal waterbeleid en werken wij samen met de departementen in het programma Partners voor Water.”

Maarten Gast

CV

- 1948 geboren in Heerlen
- 1967-1973 studie cultuurtechniek
Landbouwhogeschool Wageningen
- 1974-1989 Rijksdienst IJsselmeerpolders
- 1989-1999 directeur International Institute for Landreclamation and Landimprovement
- 1999-heden programmadirecteur Land en Water internationaal van het ministerie van LNV, programmadirecteur Partners for Water